

ВПЛИВ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ НА ПРОЦЕС ТРАНСФОРМАЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА І ЗМІНУ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТИРІВ

Гедікова Н. П.

*доктор політичних наук, професор,
професор кафедри політичних наук і права
Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського»
м. Одеса, Україна*

Сучасні тенденції мультиполярного світу обумовили характер розвитку міжнародних відносин однією з особливих ознак яких виступає зростання ролі гібридних війн, які поєднують політичні, економічні, військові, інформаційні інструменти впливу. Для України феномен гібридної війни набув особливої актуальності після 2014 р., ставши, з одного боку, загрозою для існування держави і самоідентифікації українського нації, а з іншого, визначальним чинником і ключовою передумовою трансформації українського суспільства і зміни його ціннісних орієнтирів.

Гібридна війна це нова форма збройного конфлікту і інструмент для високорозвинених / сильних держав, який використовується ними для дестабілізації вразливої держави без формального оголошення війни з метою досягнення своїх поставлених цілей.

Гібридна агресія Російської Федерації по відношенню до України розпочата у 2014 р. проявилась у поєднанні військового вторгнення, інформаційної війни, кібератаки, політичного тиску, тероризму та кримінальних дій, використання хімічної зброї і погрози застосування ядерної зброї.

В історичному аспекті процес трансформації українського суспільства і зміна його ціннісних орієнтирів має неперервний характер, при цьому він завжди ґрунтується на засадах збереження історії, мови, традицій, культурної спадщини, ідентичності, а також, відновлення втрат, яких зазнало українське суспільство і Українська держава від імперських амбіцій інших держав у різні періоди розвитку вітчизняного державотворення.

В новітній історії України питання трансформації українського суспільства і зміни ціннісних орієнтирів постало напередодні виходу України із складу СРСР, а вже після його розпаду і з проголошенням

незалежності нашої держави, орієнтація на демократичну модель побудови держави і суспільства, ліберальні принципи розвитку економіки і оголошення курсу на євроінтеграцію обумовили зміну суспільно-політичних, матеріальних і духовних основ розвитку українського суспільства. Однак закріплення ліберальних-демократичних цінностей і принципів в політичному житті не забезпечило швидкого трансформаційного процесу. Причина полягає в тому, що, з одного боку, держава, в уособленні органів державної влади, не змогла створити умови для їх забезпечення, а з іншого, певні політики і політичні сили використовували технології, які посилювали проблему внутрішнього протистояння і конфронтації в соціумі.

Революція гідності (осінь – зима 2013–2014 рр.) принесла надію людям, що очікувані позитивні зміни зможуть забезпечити розбудову в Україні держави нового типу, але в результаті сподівання не виправдались. Зовнішні чинники в цьому питанні стали обумовлюючими. Так, анексія території Автономної Республіки Крим та збройна агресія з боку Російської Федерації у 2014 р., а згодом й її повномасштабне військове вторгнення на територію нашої держави на початку 2022 р. викрили справжню мету агресора – «знищення Української держави та поневолення українців» [1, с. 7].

Гібридна російсько-українська війна виступила не лише як форма збройного протистояння, але й суттєво вплинула на переосмислення українським народом власної історії, зокрема, через деконструкцію радянських та імперських наративів. Як справедливо зазначає вітчизняний науковець О. Вознюк, «війна є не просто зовнішнім шоком для суспільства, а каталізатором глибоких трансформацій у сфері колективної пам'яті та ідентичності; вона розкриває і одночасно прискорює процеси осмислення минулого, які раніше перебували в латентному стані або були підпорядковані панівним наративам» [2], вона загострює боротьбу за інтерпретацію минулого, яке визначає майбутнє, також війна сприяє консолідації українського суспільства навколо нових стимулів і смислів існування і розвитку української держави, національному відродженню та зміцненню національної ідентичності. Згідно з аналітичною доповіддю Національного інституту стратегічних досліджень, «повномасштабне вторгнення Росії прискорило процеси ідентифікації населення України з політичною нацією та зумовило чіткіше окреслення зовнішніх меж української ідентичності» [3, с. 19].

Незважаючи на вражаючі негативні наслідки цієї агресії після повномасштабного вторгнення Російської Федерації, які ще не знало людство за всю історію свого існування, «відбувалось моральне піднесення та формування громадянської зрілості українців» [4]. В цих умовах зміцнилося самоототожнення громадян з Українською державою. Так, за результатами проведеного опитування Інститутом

соціології НАН України у 2024 р. з метою розуміння специфіки змін поглядів у громадській думці щодо чинників, які об'єднують українців порівняно з результатами дослідження у 2021 р. встановлено, що «найбільший приріст демонструє національна ідея побудови української держави (з 9,6% до 35,1%). У трійку лідерів за зростанням також входять віра в краще майбутнє (з 30,8% до 52,7%) та патріотичні почуття громадянина (з 16,3% до 38,2%)» [5, с. 33].

Також, варто зазначити, що на процес формування ціннісних орієнтирів і пріоритетів українців вплинула зміна в сучасному українському суспільстві загальнозначимих потреб й інтересів, що обумовлені певними духовними і моральними засадами, які сформувалися на основі нового бачення світу і ролі в ньому України як повноправного суб'єкта міжнародних відносин, стрімким розвитком і практичним використанням новітніх інформаційно-комунікативних технологій, упровадженням інноваційних моделей розвитку економіки, цивілізаційним вибором розвитку, викликами новітнього процесу українського державотворення та іншими.

Отже, гібридна російсько-українська війна обумовила незворотний процес трансформації українського суспільства, зміни в ціннісних орієнтирах і водночас стала каталізатором переосмислення власної історії, національного відродження і національної ідентичності та визначила перспективи подальшого розвитку України в умовах глобальних викликів.

Література:

1. Аналітична доповідь до щорічного Послання Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України». Київ, 2022. 135 с.

2. Вознюк О. М. Війна як каталізатор переосмислення національної ідентичності в українській історичній науці. *Вісник гуманітарних наук*. 2025. № 13. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.17647644> (дата звернення: 01.04.2026).

3. Аналіз основних тенденцій у сфері колективних ідентичностей українського суспільства: виклики національній безпеці : аналіт. доп. / [Потапенко В., Тищенко Ю., Каплан Ю., Степико М., Валевський О. та ін.] ; за ред. В. Потапенка, Ю. Каплан. Київ : НІСД, 2024. 68 с. DOI: <https://doi.org/10.53679/NISS-analytrep.2024.13> (дата звернення: 01.04.2026).

4. Резнік О. Колективна ідентичність за умов війни: від комплексу меншовартості до нації переможців / Фонд «Демократичні ініціативи» імені І. Кучерива. 2022. 24 лип. URL: <https://dif.org.ua/article/kolektivna-identichnist-za-umov-viyni-vid-kompleksu-menshovartosti-do-natsii-peremozhtsiv> (дата звернення: 01.04.2026).

5. Українське суспільство в умовах війни. Рік 2024 : колективна монографія / С. Дембіцький, О. Злобіна, Н. Костенко та ін. ; за ред. Є. Головахи, С. Дембіцького. Київ : Інститут соціології НАН України, 2024. 450 с.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-618-1-3>

УКРАЇНСЬКИЙ І ЛАТИНОАМЕРИКАНСЬКИЙ ВИМІРИ ПРОТИСТОЯННЯ ВПЛИВУ ГІБРИДНИХ ВОЄН

Гонтар Д. А.

*вчитель історії та правознавства, громадянської освіти,
вчитель вищої категорії, вчитель-методист
Криворізький ліцей № 113 Криворізької міської ради
м. Кривий Ріг, Україна*

Тимчук В. О.

*учень 11-Б класу (історично-правовий профіль)
Криворізький ліцей № 113 Криворізької міської ради
м. Кривий Ріг, Україна*

Геополітична архітектура країн Центрально-Східної Європи початку 1990-х років позначилася не лише появою нових суб'єктів, але й необхідністю їхнього балансування у контексті регіональної безпеки, поєднанням специфіки свого економічного розвитку з викликами глобалізації, а також проблемою орієнтації у західно-європейському напрямку. Не менш важливим було питання збалансованості зовнішньої політики нових незалежних держав.

Для країн регіону значну роль продовжувала відігравати РФ, яка після розпаду СРСР не стала на шлях демократичного розвитку з реальним забезпеченням участі народу у житті держави, а еволюціонувала в державу так званого «спадкового імперіалізму». Одноосібне правління (фактично – авторитаризм), що поступово трансформувалося у тоталітаризм, відсутність чесних і справедливих виборів, систематичне обмеження права голосу, відсутність свободи у політичному її вимірі – саме такими були реалії РФ, що постала на уламках СРСР. Незважаючи на значний ядерний потенціал (в тому числі і за рахунок озброєння, отриманого від України), великі простори